

ציבור — אינו דין שלא תתיר בה שבות שעמה אפילו לצורך מצוה, כיון שהיא חמורה.

ואילו רבי אליעזר סובר שאין זה קל וחומר. טו-א היות שלדעתו שבות דמצוה עדיף ליה מאשר שבות של רשות. ולכן, דוקא ביום טוב לא התירו חכמים שבות לצורך שמחת יום טוב, שאינה אלא רשות לדעתו של רבי אליעזר. אבל שבות לצורך מצוה, כאשר המצוה עצמה דוחה את השבת, התירו.

תניא, אמר רבי אליעזר קל וחומר נוסף: ומה לי, אם דחו מכשירי מצוה שלאחר שחיטה את השבת, כגון מיחוי קרביו, אפילו לאחר דאיתעביד ליה מצוה של שחיטת הפסח — לא ידחו מכשירי מצוה שלפני שחיטה את השבת, כדי שיוכלו לקיים את גוף המצוה!

אמר לו רבי עקיבא: אין זה קל וחומר, ואין תמיהתך "מה לי אם דחו מכשירי מצוה שלאחר השחיטה את השבת, דאיתעביד מצוה, לא ידחו מכשירי מצוה שלפני שחיטה את השבת", דחיה נכונה.

אלא הדין הוא כרבי יהושע.

כי ד"מה לי אם דחו מכשירי מצוה שלאחר שחיטה את השבת" — טעמו של דבר הוא, שהרי כבר דחתה שחיטה את השבת, ולא החמירו חכמים למנוע את העיסוק שלאחר השחיטה במכשיריה.

אך וכי תאמר שידחו מכשירי מצוה שלפני שחיטה את השבת — על אף שלא דחתה עדיין שחיטה את השבת.

ועוד דבר אחר נוסף טען רבי עקיבא:

והאמר רבי אלעזר: אילמלא תורה — לא נתקיימו שמים וארץ.

שנאמר [ירמיהו לג] "אם לא בריתי, לימוד התורה יומם ולילה — חקות שמים וארץ לא שמתו".

וכיצד אמר רב ששת שעבור נפשו למד?

ומשנינן: אכן קיום כל הבריאה תלוי בתלמוד תורה, אבל מעיקרא, כי עביד איניש — אדעתא דנפשיה קא עביד. שהלומד מתכוון לתועלתו האישית, אך הבריאה כולה נהנית מכך, גם אם הוא אינו מתכוון לזה.

וחוזרת הגמרא לדון במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע במשנתנו:

אמר רב אשי: ואפילו למאי דקאמר רבי אליעזר נמי ששמחת יום טוב היא רשות ולא מצוה — אית ליה פירכא לטענתו שאם הותרה מלאכה מן התורה לצורך מצוה כל שכן שהותר איסור שבות.

כי יש ללמוד מיום טוב בקל וחומר שאין להתיר אפילו שבות דרבנן לצורך קרבן פסח, באם אפשר לעשותם מאתמול.

ומה יום טוב הקל, שהתיר בו הכתוב מלאכה של רשות לצורך שמחת יום טוב, כמו שחיטה הבערה ובישול, ובכל זאת לא התיר [היינו לא התירו חכמים] שבות שעמה, שלא התירו להביא מחוץ לתחום לצורך יום טוב, על אף שאין בכך אלא איסור שבות מדרבנן.

שבת החמורה, שלא התיר בה הכתוב אלא רק מלאכה של מצוה של הקרבת קרבנות

אין לדחות את השבת לצורך מכשירי מצות קרבן פסח, כי **שמא ימצא זבח פסול, ונמצא מחלל את השבת למפרע.**

והוינן בה: **אי הכי, שיש לחשוש שמא ימצא הזבח פסול — משחט נמי לא נשחט, כי שמא ימצא זבח פסול, ונמצא מחלל את השבת למפרע!?**

ומשנינן: **אלא, הא, שיש לחשוש שמא ימצא פסול, אמר ליה רבי עקיבא לרבי אליעזר ברישא. זפרכיה כמו ששאלנו, שאם כן לא ישחוט את הפסח שמא ימצא פסול ונמצא שחילל שבת.**

והדר אמר ליה הך טענה ד"מה לי אם דחו".

שנינו במשנה: **השיב רבי עקיבא ואמר: הזאה תוכיח שהיא משום מצוה, והיא [אסורה] משום שבות, ואינה דוחה את השבת.**

ודחאו רבי אליעזר, ואמר כי על הזאה גופא הוא דן להתירה, כי אם שחיטה שהיא אב מלאכה דוחה שבת, הזאה שהיא שבות, לא כל שכן שתדחה שבת.

ואז טען רבי עקיבא: או חילוף! [והיינו, שלא תדחה שחיטה שהיא אב מלאכה את השבת מקל וחומר מהזאה, שאינה אלא איסור שבות, ואפילו הכי היא אינה דוחה את השבת].

תניא, אמר לו רבי אליעזר: עקיבא, בשחיטה השבתני, בטענה מגוחכת, ובאת מכוחה לעקור דבר מן התורה. שהרי שחיטה דוחה את השבת היות ונאמר בה "מועדו", ויודע היית שאינך צודק בטענוך, ולכן עונשך יהיה — בשחיטה תהא מיתתו.

אמר לו: רבי, אל תכפירני, אל תכפור במה שאתה עצמך לימדתני, בשעת הדין, בשעה זו שאנו דנים בה!

שהרי כך מקובלני ממך: **הזאה — שבות היא. ואינה דוחה את השבת!**

ולכן דנתי לפניך קל וחומר מהזאה האסורה, לשחיטה, שלא תדחה שבת.

ועשיתי זאת כדי לעורר אותך לכך שפשיטא לי שהזאה אינה דוחה שבת, ותזכר שמאיתך קיבלתי זאת, ותחזור בכך ממה שאמרת "ועליה אני דן" להתיר הזאה בשבת.

והוינן בה: **וכי מאחר דהוא רבי אליעזר אנמריה, לימד את רבי עקיבא שהזאה אינה דוחה שבת — מאי טעמא קא הדר ביה? מדוע חזר בו רבי אליעזר והתיר הזאה?**

אמר עולא: רבי אליעזר כי אנמריה שלימד הזאה אינה דוחה שבת — הזאה דלצורך אכילת תרומה בשבת אנמריה. דהפרשת תרומה גופה לא דחיא שבת.

ורבי עקיבא נמי, כי אותביה לרבי אליעזר קל וחומר, להפוך ולומר ששחיטה לא תדחה שבת — מהזאה דתרומה אותביה.

שהיא מצוה, והיא אסורה רק משום שבות, ובכל זאת אינה דוחה ההזאה את השבת, קל וחומר לשחיטה שהיא מלאכה שלא תדחה שבת. ובכך רצה רבי עקיבא להזכיר לרבי אליעזר ששמע ממנו עצמו שהזאה לצורך אכילת תרומה, על אף שהיא הזאה לצורך מצוה, אינה דוחה שבת.

וטען רבי עקיבא שהוא הדין להזאה לצורך הקרבת קרבן פסח.

והזאה — מאי טעמא לא דחיא שבת?

מכרי, הרי טלטולי מים בעלמא הוא, ואם כן, תדחי שבת משום פסח.

אמר רבה: גזירה שמא יטלנה, למי ההזאה, ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים.

והוינן בה: ולרבי אליעזר — ניעבריה!

דחא אמר רבי אליעזר: מכשירי מצוה דוחין את השבת.

אמרי לתרין: הני מילי שאמר רבי אליעזר שמכשירי מצוה דוחין את השבת — היבא דגברא גופיה חזי, וכגון תינוק, שראוי למולו בשבת, ורמי ומוטל חיובא עליה, אלא שצריך להביא עבורו איזמל דרך רשות הרבים כדי למולו בו.

אבל הכא, דגברא גופיה לא חזי היות והוא טמא — לא רמי חיובא עליה, ואין הזאתו מכשירי מצוה.

אמר רבה: לדברי רבי אליעזר, הסובר שכל מקום שאין הגברא ראוי עתה אין תיקוניו נחשבים אפילו לא למכשירי מצוה.

קטן בריא שזמנו להימול בשבת ואין צורך לרוחצו במים חמים לפני המילה כדי שיהיה ראוי למולו — מחמין לו חמין כדי להברותו, לעשותו בריא וחזק קודם מילה, ולמולו בשבת. דחא חזי ליה למולו, וממילא מותר לדחות את השבת גם לצורך מכשירי, לחזקו ולהברותו.

אבל קטן חולה, שרק אם ירחצוהו במים חמים יהיה ראוי למילה — אין מחמין לו חמין להברותו ולמולו. דחא עתה לא חזי ליה, אינו ראוי להימול.

והוא, רבי אליעזר שנפגע מדבריו של רבי עקיבא, סבר: מהזאה הפסח שהיא מותרת ושעליה לא הורה לו לרבי עקיבא שהיא אסורה, קא מוטיב ליה רבי עקיבא.

מוטיב רבה מברייטא, שמוכח בה כי רבי עקיבא דן קל וחומר מהזאה לצורך פסח, ולא מהזאה לצורך אכילת תרומה:

השיב רבי עקיבא לרבי אליעזר, ואמר לו: הזאת טמא מת תוכיה, שחל שביעי שלו להיות בשבת, והיה זה בערב הפסח, שהיא מצוה והיא משום שבות — ואינה דוחה את השבת!

ומוכיח רבה: אלא, וודאי משמע, מכך שהיה פשוט לרבי עקיבא שהזאה לצורך הקרבת קרבן פסח אסורה, עד שטען ממנה עצמה לרבי אליעזר, שאיסור הזאה הפסח אנגמריה רבי אליעזר לרבי עקיבא שאינו דוחה שבת.

ועתה מבארת הגמרא:

וכי מאחר דאגמריה רבי אליעזר לרבי עקיבא שהזאה אסורה אפילו לצורך קרבן פסח — מאי טעמא קא פריך ליה רבי אליעזר לרבי עקיבא?

רבי אליעזר גמריה איתעקר ליה. ואתא רבי עקיבא לארכוריה גמריה.

והוינן בה: ונימא ליה רבי עקיבא לרבי אליעזר בהדיה במפורש, שהוא עצמו לימדו כך, ולמה הוצרך לרמוז לו?!

ומשנינן: סבר רבי עקיבא שלא אורח ארעא אין זה דרך ארץ להזכירו במפורש שטעה ושכח.

ועתה מבארת הגמרא את ענין ההזאה בשבת:

אמר רבא: ואי בריא הוא — למה ליה חמין להברותו?

אלא, אמר רבא: הכל "חולין" הן אצל מילה.

ולכן, אחד קטן בריא ואחד קטן חולה — אין מחמין לו חמין להברותו ולמולו בשבת, דהא לא חזי. שאם לא ירחצו אותם קודם המילה במים חמים אי אפשר למולם. ולכן, אין חימום המים נחשב למכשיר מצוה כלל, ואפילו לרבי אליעזר צריך להכין את המים החמים מבעוד יום.

איתביה אבוי: שנינו בברייתא: ערל שלא מל עצמו ערב הפסח — ענוש כרת, על שלא תיקן עצמו להיות ראוי להקרבת הפסח, דברי רבי אליעזר.

והא הכא, דנברא גופיה לא חזי, וקתני ענוש כרת. אלמא, רמי חיובא עליה לתקן עצמו, והוא הדין שחייב לטהר עצמו. ואם כן, תדחה הזאתו את השבת, שהרי חייב הוא להטהר!

אמר רבה: קסבר רבי אליעזר כי אמנם ערל וטמא שניהם אינם ראויים להקריב קרבן פסח, אבל יש לחלק בין חיובם לעשות עצמם ראויים.

שערל חייב למול עצמו, ואילו טמא מת אינו חייב לטהר עצמו [בהזאה ביום השביעי, כשהוא חל בערב פסח שחל בשבת].

ורבי אליעזר מחלק כן, לפי מה שהוא סבור בכמה הלכות אחרות.

א. אין שוחטין קרבן פסח ואין זורקין את

דמו על מי שהוא טמא שרץ.

והיינו, שנחלקו לקמן [פ ב] בגמרא האם שוחטין את קרבן פסח עבור טמא שרץ, שיכול לטבול במשך היום ולהיות טהור בערב, ולאכול את קרבן הפסח, או שמא אם בשעת שחיטת הפסח הוא לא טבל הרי הוא נדחה לפסח שני.

וגם טמא מת שחל שביעי שלו בערב פסח נכלל במחלוקת זו, לפי שגם הוא יכול לקבל הזאה, ולהיות ראוי בערב לאכול קרבן פסח.

וכיון שלקמן המחלוקת היא בטמא שרץ, נקטה הגמרא שרבי אליעזר סובר במחלוקת הזאת שאין שוחטין על טמא שרץ. והוא הדין שלדעת רבי אליעזר אין שוחטים על טמא מת, אלא שניהם נדחים לפסח שני.

ב. וכן סובר רבי אליעזר, כי כל טומאה טו-ב שאילו היתה באדם יחיד הוא היה נדחה לפסח שני — אם היתה הטומאה הזאת בציבור — עבדי הציבור את הפסח בטומאה, ואינם צריכים לטהר עצמם.

והיינו, כיון שלדעתו טמא שרץ או טמא מת ביום השביעי בערב הפסח נדחה לפסח שני, לכן, ציבור שהיו רובם טמאי מת ביום השביעי, אינם חייבים לטהר עצמם אלא עושים את הפסח בטומאה, לפי הכלל, שכל טומאה שהיחיד נדחה מחמתה לפסח שני הציבור אינם נדחים אלא עושים את הפסח בטומאה [ואין להם חובה להטהר!].

ג. וכן סובר רבי אליעזר כי כל מילתא מצוה דאיתא בציבור המוטלת על הציבור — איתא ביחיד, מחויב היחיד בה.